

UTÓSZÓ

Az elemző és a gyakorlati jellegű részek lezárásakor ismét hangsúlyozom, hogy a dolgozat nem adhat teljes képet a létező Schumann-irodalomról és annak problémáiról, a szakértők vitáiról – részint terjedelmi okokból, de főként az értekezés behatároltsága miatt. A szakirodalmi válogatás ezért kizárólag a Heine-dalok tanulmányozásához nélkülözhetetlen, általam alapvető fontosságúnak ítélt művekre szorítkozik, s az azoktól eltérő véleményeket csak a legszükségesebb esetekben kommentálom.

Ennek ellenére fel kell sorolnom (természetesen most is a teljesség igénye nélkül) néhány olyan tanulmányt, melyek a közelmúlt legfontosabb Schumann-elemzései közt említhetők, ám a dolgozatban nem hivatkozom rájuk. E művek a következők:

John Daverio: „Schumann’s »Im Legendenton« and Friedrich Schlegel’s Arabeske”, *19th Century Music* XI/2, 1987, 150-163.

Anthony Newcomb: „Schumann and Late Eighteenth-Century Narrative Strategies”, *19th Century Music* XI/2, 1987, 164-174.

Nicholas Marston: „»Im Legendenton«: Schumann’s »Unsung Voice«”, *19th Century Music* XVI/3, 1993, 227-241.

Tallián Tibor: „Chamisso, Schumann és a hatalmas harmadik”, In: *Látókörök metszése. Írások Szegedy-Maszák Mihály születésnapjára*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2003, 455-491.

Végezetül arról, miért zárul le az értekezés a dalok előadásáról szóló fejezettel kicsit „hirtelen”, a teljes befejezettség érzete nélkül. Mint ezt egy lényegre látó, egyben jó szándékú bíráló is felismerte: a dalok elemzése igazából sohasem érhet véget (erre ösztönöz az egyre megújuló szakirodalom és a feltárt, újabb és újabb források ismerete), s ugyanígy befejezhetetlen az előadási gyakorlatot megújító munka is.

FÜGGELÉK

Bibliográfia

- Abraham
(Grove)
[Schumann] Abraham, Gerald. „Schumann”.
In *The New Grove Dictionary for Music And Musicians*.
Edited by Stanley Sadie. Volume 16.
London: Macmillan Publishers Ltd, 1980, 831-870.
- Babits Babits Mihály. *Az európai irodalom története*.
Budapest: Szépirodalmi könyvkiadó, 1979.
- Bartók
(Demény) *Bartók Béla (levelek, fényképek, kéziratok, kották)*.
Közl. Demény János.
Budapest: Magyar Művészeti Tanács, 1948.
- Bellmann Bellmann, Jonathan. „»Aus alten Märchen«:
The chivalric style of Schumann and Brahms”.
The Journal of Musicology 13/1 (Winter 1995): 117-135.
- Boetticher Boetticher, Wolfgang. *Robert Schumann*.
Einführung in Persönlichkeit und Werk.
Berlin: Bernhard Hanhnefeld Verlag, 1941.
- Brinkmann Brinkmann, Reinhold. „Schumann und Eichendorff.
Studien zum »Liederkreis« Opus 39”.
Musik-Konzepte Heft 95.
München: edition text + kritik GmbH, 1997.
- Brown
(Grove)
[Charact. piece] Brown, Maurice J. E. „Characteristic piece”.
In *The New Grove Dictionary for Music and Musicians*.
Edited by Stanley Sadie. Volume 4.
London: Macmillan Publishers Ltd. 1980, 154.
- Cone
(Comp.'s Voice) Cone, Edward T. *The Composer's Voice*.
Berkeley: University of Carolina Press, 1974.
- Cone
(Poet's love) Cone, Edward T. „Poet's love or composer's love?”.
In *Music and Text: Critical Inquiries*.
Edited by Steven Paul Scher.
Cambridge: Cambridge University Press, 1974, 177-192.
- Cooper Cooper, Martin. „The Songs”.
In *Schumann. A Symposium*.
Edited by Gerald Abraham.
London: Oxford University Press, 1952, 98-137.

- Daverio (Crossing Paths) Daverio, John. *Crossing Paths. Schubert, Schumann, & Brahms.* London: Oxford University Press, 2002.
- Daverio (Schumann) *Robert Schumann. Herald of a „New Poetic Age”.* New York: Oxford University Press, 1997.
- Dinslage Dinslage, Patrick. „Traum, Phantasmagorie und Ironie in den Heine-Liedern Robert Schumanns, dargestellt an »Mein Wagen rollet langsam« op. 142/4”. In *Schumann und seine Dichter. Bericht über das 4. Internationale Schumann-Symposion am 13. und 14. Juni 1991.* Mainz: B. Schott’s Söhne, 1993, 33-42.
- Domokos Domokos Zsuzsanna. „A zongorafantázia és a dal kapcsolata Schubert és Schumann C-dúr fantáziáiban“. In *Zenetudományi tanulmányok Kroó György tiszteletére.* Szerk. Papp Márta. Budapest: Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság, 1996, 50-63.
- Eismann Eismann, Georg. *Robert Schumann. Ein Quellenwerk über sein Leben und Schaffen* Bd. I-II. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1956.
- Finson Finson, Jon W. „The Sketches for the Fourth Movement of Schumann’s Second Symphony, op. 61“. *Journal of American Musicological Society* 39/1 (Spring 1986): 143-168.
- Fischer-Dieskau Fischer-Dieskau, Dietrich. *Robert Schumann. Wort und Musik.* Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt GmbH, 1981.
- Hallmark Hallmark, Rufus. *The Genesis of Schumann’s Dichterliebe.* Ann Arbor: UMI Research Press, 1979.
- Headington Headington, Christopher. „The Songs”. In *Franz Liszt. The Man and His Music.* Edited by Alan Walker. London: Barrie & Jenkins, 1970.
- Heine (Säkularausg.) *Heinrich Heine. Säkularausgabe* Bd. 1. Gedichte 1812-1827. Berlin: Akademie-Verlag, 1979.
- Heine (Säkularausg.) [Kommentar] *Heinrich Heine. Säkularausgabe* Bd. 1. Kommentar 1-2. Berlin: Akademie-Verlag, 1982.
- Hoffmann Hoffmann, Kurt. *Die Erstdrucke der Werke von Robert Schumann. Musikbibliographische Arbeiten* Bd. 6. Tutzing: Hans Schneider Verlag, 1979.

- Höckner
(Poet's Love) Höckner, Berthold. „Poet's Love and Composer's Love”.
Music Theory Online 7/5 (October 2001)
<http://smt.ucsb.edu/mto/issues/mto.01.7.5/mto.01.7.5.hoeckner.html>
- Höckner
(Spricht der
Dichter...) Höckner, Berthold. „Spricht der Dichter oder der Tondichter?
Die multiple »persona« und Robert Schumanns
»Liederkreis« op. 24.”
In *Schumann und seine Dichter*.
*Bericht über das 4. Internationale Schumann-Symposion
am 13. und 14. Juni 1991*.
Schumann Forschungen Band 4.
Mainz: B. Schott's Söhne, 1993, 18-32.
- Jung Jung, Carl Gustav. *Emlékek, álmok, gondolatok*.
Ford. Kovács Vera.
Budapest: Európa, 1987.
- Kramer Kramer, Richard. „Schubert's Heine”.
19th Century Music 8/3 (1985 Spring): 213-225.
- Króó Kroó György. *Robert Schumann*.
Budapest: Bibliotheca, 1958.
- Lehmann Lehmann, Lotte. *Eighteen Song Cycles*.
Studies in Their Interpretation.
London: Cassell & Company Ltd., 1971.
- Lendvai Lendvai Ernő. *Bartók és Kodály harmóniavilága*.
Budapest: Akkord Zenei Kiadó, 1996.
- Marston Marston, Nicholas. „Schumann's Monument to Beethoven”.
19th Century Music, 14/3 (Spring 1991): 247-264.
- Mann Mann, Michael. *Heinrich Heines Musikkritiken*.
Hamburg: Hoffmann und Campe
(Heinrich Heine Verlag), 1971.
- Mayeda Mayeda, Akio. *Robert Schumanns Weg zur Symphonie*.
Zürich: Atlantis Musikbuchverlag, 1992.
- McCorkle McCorkle, Margit. *Robert Schumann*.
Thematisch-Bibliographisches Werkverzeichnis.
München: G. Henle Verlag, 2003.
- Mende Mende, Fritz. *Heinrich Heine*.
Chronik seines Lebens und Werkes.
Berlin: Akademie-Verlag, 1970.
- Metzner Metzner, Günter. *Heine in der Musik* 1-12.
Tutzing: Hans Scheider Verlag, 1989-1994.
- Moore Moore, Gerald. *Poet's Love*.
The Songs and Cycles of Schumann.
London: Hamish Hamilton Ltd., 1981.

- Pernye Pernye András. „Néhány észrevétel Schumann »Dichterliebe« ciklusáról”. In *Fél évezred fényében. Írások a zenéről*. Budapest: Gondolat, 1988.
- Pousseur Pousseur, Henri. „Schumann ist der Dichter. Fünfundzwanzig Momente einer Lektüre der »Dichterliebe«”. Ford. H. R. Zeller. In *Musik-Konzepte Sonderband. Robert Schumann II*. München: edition text + kritik GmbH, 1981, 3-128.
- Rehberg Rehberg, Paula und Walter. *Robert Schumann. Sein Leben und sein Werk*. Zürich: Artemis Verlag, 1954.
- Reinhard Reinhard, Thilo. *The Singer's Schumann*. New York: Pelion Press, Inc., 1989.
- Rosen Rosen, Charles. *The Romantic Generation*. Cambridge: Harvard University Press, 1995.
- Sams
(Ciphers) Sams, Eric. „Did Schumann Use Ciphers?” *Musical Times* 106 (1965), 586-615.
- Sams
(Schumann) Sams, Eric. *The Songs of Robert Schumann*. New York: W. W. Norton & Company Inc., 1969.
- Sams
(„The Songs”) Sams, Eric. „The Songs”. In *Robert Schumann. The Man and his Music*. Edited by Alan Walker. London: Berry and Jenkins Ltd., 1972, 120-161.
- Sams
(Wolf) Sams, Eric. *The Songs of Hugo Wolf*. London: Ernst Eulenbutg Ltd., 1983.
- Simonett Simonett, Hans Peter. „»Im Wunderschönen Monat Mai«”. In *Musik-Konzepte Sonderband. Robert Schumann I*. München: edition text + kritik GmbH, 1981, 201-219.
- Schumann
(Tagebücher) Schumann, Robert. *Tagebücher* Bd. I-II., Bd. III., *Haushaltbücher*. Herausgeben von G. Eismann, G. Neuhaus. Leipzig: Vfb Deutsche Verlag für Musik, 1971-1982.
- Schumann
(u. die Dichter) *Robert Schumann und die Dichter. Ein Musiker als Leser*. Düsseldorf: Droste Verlag, Veröffentlichungen des Heinrich Heine-Instituts, 1991.
- Schumann
(zenei írások) *Pillangók és Karnevál. Schumann zenei írásaiból*. Ford. Keszi Imre. Budapest: Officina, 1943.
- Stein (Deborah)
& Spillmann Stein, Deborah – Spillmann, Robert. *Poetry into Song. Performance and Analysis of Lieder*. New York: Oxford University Press, 1996.

- Stein (Jack) Stein, Jack M. „Johannes Brahms”.
In Poem and Music in the German Lied from Gluck to Hugo Wolf.
 Cambridge: Harvard University Press, 1971, 129-154.
- Szelényi Szelényi István. *A romantikus zene harmóniavilága.*
 Budapest: Zeneműkiadó, 1965
- Turchin Turchin, Barbara. „Schumann’s Song Cycles:
 The Cycle within the Song”.
19th Century Music 8/3 (1985 Spring): 231-244.
- Turóczi-Trostler Turóczi-Trostler József. „Heinrich Heine”.
In Heine. Versek és prózai művek I.
 Budapest: Európa Könyvkiadó, 1960, I-XLIX.
- Virág Virág Emese. *Mihalovich Ödön dalai.*
 DLA doktori értekezés (kézirat).
 Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, 2003.
- Walker Walker, Alan. *Liszt Ferenc I. A virtuóz évek. 1811-1847.*
 Ford. Rácz Judit.
 Budapest: Zeneműkiadó, 1986.
- Walsh Walsh, Stephen. *The Lieder of Schumann.*
 New York: Praeger Publishers Inc., 1971.
- Werner Werner, Eric. *Mendelssohn.*
A New Image of the Composer and his Age.
 London: Collier-Macmillan Limited, 1963.
- Westphal Westphal, Christiane. „Robert Schumann:
 »Liederkreis von H. Heine op. 24.«”.
Musikwissenschaftliche Schriften Band 30.
 München: Musikverlag Emil Katzwichler, 1996.
- Wollenberg Wollenberg, Susan: „Schumann’s Piano Quintet in E flat:
 The Bach Legacy”.
The Music Review 52. (Nov. 1991): 299-305.

A kottapéldák forrásai

Robert Schumanns Werke. Herausgeben von Clara Schumann.
Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1879-87.

- Serie I. *Symphonien für Orchester*
- Serie III. *Concerte und Concertstücke für Orchester*
- Serie IV. *Für Streichinstrumente*
- Serie V. *Für Pianoforte und andere Instrumente* Bd. 1-2.
- Serie VII. *Für Pianoforte zu zwei Händen* Bd. 1-5.
- Serie VIII. *Für Orgel*

*

Bach, J. S. Neue Ausgabe sämtlicher Werke.
Serie I. *Kantaten* Band 17.2
Kassel: Bärenreiter, 1993.

Bartók. „Im wunderschönen Monat Mai”.
In *Bartók Béla (levelek, fényképek, kéziratok, kották)*.
Közl. Demény János.
Budapest: Magyar Művészeti Tanács, 1948.

Beethoven's Werke.
Leipzig: Breitkopf & Härtel, é.n.
Serie I. *Symphonien* Bd. 1.
Serie VI. *Quartette* Bd. 2.

Beethoven. Werke.
München: G. Henle Verlag, 1976.
Abteilung VIII. Band 3. *Klaviersonaten II*.
Abteilung XII. Band 1. *Lieder und Gesänge mit Klavierbegleitung*.

Berg. Jugendlieder Band I.
Wien: Universal Edition, 1985.

Borogyin. „Из слёз моих”.
In *A dal mesterei III*.
Közl. Ádám Jenő.
Budapest: Zeneműkiadó, 1957.

Brahms. Sämtliche Werke Bd. 25. *Lieder op. 69. – op. 97*.
Leipzig: Breitkopf & Härtel, é.n.

Chopin, Fryderyk. Ősszes művei.
I. *Prelúdiumok zongorára*.
Varsó: Fryderyk Chopin Intézet, 1949.

Franz. Sechs Gesänge op. 7.
Leipzig: F. Whistling, é.n.

„Gregorián *praefatio*”.

In Gülke, Peter. *Szerzetesek, polgárok, trubadúrok. A középkor zenéje.*
Ford. Szigeti Kilián és Rácz Judit.
Budapest: Zeneműkiadó, 1979.

Grieg. Samelde Werker 14. Romanser op. 2-49.
Leipzig: Peters, 1990.

Heller. 7 Deutsche Lieder.
Zürich: Amadeus Verlag, 1975.

Ives, Charles. Thirty-Four Songs.
Bryn Mawr: Merion Music, 1933.

Liszt Ferenc zeneművei VII.
II. kötet. *Dalok.*
Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1921.

Mendelssohn's Werke. Kritisch durchgesehene Ausgabe.
Serie XIX. *Lieder.*
Leipzig: Breitkopf & Härtel, é.n.

Mihalovich. Acht Lieder.
Leipzig: J. S. Schubert und Co., 1872.

Neumark, Georg. *Wer nun den lieben Gott läßt walten.*
In Westphal, Christiane. „Robert Schumann: »Liederkreis von H. Heine op. 24.«”.
Musikwissenschaftliche Schriften Band 30.
München: Musikverlag Emil Katzwichler, 1996.

Рахманинов. Избранные романсы.
Москва: Издательство музыка, 1947.

Schubert. Neue Ausgabe sämtlicher Werke.
Kassel: Bärenreiter, 1975-1988.
Serie IV. *Lieder* Bd. 2/a, 4/a, 14/a
Serie VII. *Klaviermusik*
Abteilung 2. *Werke für Klavier zu zwei Händen* Bd. 5. *Klavierstücke II.*

Volkmann. Drei Lieder.
Pest: Heckenast G. kiadása, 1866.

Wagner, Richard. Sämtliche Werke Bd. 17.
Mainz: B. Schott's und Söhne, 1976.

Wolf, Hugo. Sämtliche Werke Bd. 7/1. *Nachgelassene Lieder I.*
Wien: Musikwissenschaftlicher Verlag, 1981.